Universitetet i Oslo

Norsk Fysikklærerforening

Fysikk-OL – Norsk finale 2008

3. uttakingsrunde

Fredag 4. april kl 09.00 til 11.00
Hjelpemidler: Tabell/formelsamling, lommeregner og utdelt formelark

Oppgavesettet består av 6 oppgaver på 2 sider
Lykke til!

Oppgave 1 *(2 poeng)*
Et kar er halvfullt med vann som har tettheten 1,0 kg/dm^3. En kule flyter på vannet med 70% av kulas volum under vannflata.

a) Hva er kulas tetthet?

Vi fyller så på karet en væske med tettheten 0,5 kg/m^3 som ikke blander seg med vannet.

b) Hvor stor andel av kulas volum er nå under vannflaten (skillet mellom vannet og væsken)?

Oppgave 2 *(4 poeng)*
I et skrått kast danner startfarten vinkelen θ med horisontalplanet. Avstanden i rett linje fra startpunktet til et punkt i banen kaller vi r. Hvis vinkelen θ er større enn en bestemt vinkel θ_0 vil r i løpet av kastet først øke, så avta og så øke igjen.
Finn θ_0.

Oppgave 3 *(2 poeng)*
2,0 mol av en idealgass ekspanderer adiabatisk. Temperaturen synker fra 75 ^{o}C til 20 ^{o}C. Skisser et pV-diagram for denne prosessen, og bestem endringen i indre energi. (Du kan få bruk for at C_V = 12,47 J/mol·K).
Hvis denne prosessen er reversibel, hva blir da endringen i entropi?

Oppgave 4 *(4 poeng)*
To partikler med ubetydelig masse og med ladning henholdsvis $+q$ og $-q$ blir holdt i ro i et homogent magnetisk felt. Se figur. Magnetfeltet står normalt på og er rettet inn i xy-planet

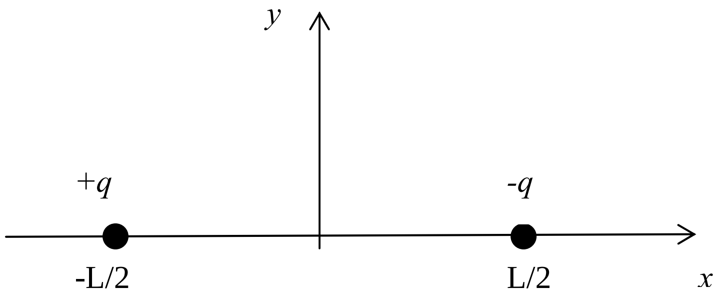

Partiklene blir sluppet samtidig. De kolliderer ikke. Finn et uttrykk for farten til partikkelen med ladning $+q$ som funksjon av x. (Hint: Det kan være lurt å gjøre energibetraktninger)

Oppgave 5 *(3 poeng)*

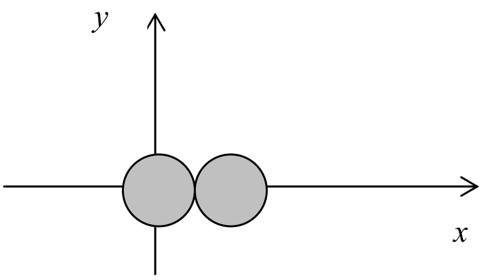

Figuren viser to kuler som hver har en ladning på Q jevnt fordelt over hele volumet. Begge kulene har radien R. Den ene kulen har sentrum i origo og den andre i $x = 2R$.
Finn det elektriske feltet i punktet $x = R/2$ og i punktet $x = R$ på x-aksen.

Oppgave 6 *(3 poeng)*

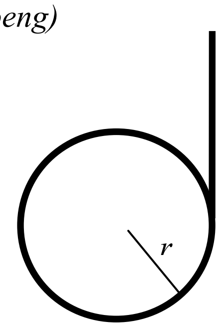

En enkel jo-jo kan betraktes som en homogen sylinder med massen m og radien r, der en masseløs snor er festet til sylinderen og viklet opp på den. Jo-jo'en slippes og beveger seg nedover mens snoren rulles ut.

Finn snordraget S og den lineære akselerasjonen a til jo-jo'ens massesenter. Tyngdens akselerasjon er g.

Fysikk-OL – Norsk finale 2008

Løsning

Oppgave 1 *(2 poeng)*

a) Kulas tetthet finner vi av $\rho_k Vg = 0{,}7 \cdot V\rho_v g$ som gir $\rho_k = 0{,}7\,\mathrm{kg/dm^3}$

b) Vi kaller andelen av kulas volum som er under vannflaten for *x*. Da får vi:
$\rho_k Vg = xV\rho_v + (1-x)V\rho_{væske}$
Det gir $x = 0{,}4$

Oppgave 2 *(4 poeng)*

Vi starter med bevegelsen i *x*- og *y*-retning:

$$x = v \cdot \cos\theta \cdot \mathrm{t}$$
$$y = v \cdot \sin\theta \cdot t - \tfrac{1}{2} gt^2$$

Dessuten er $r^2 = x^2 + y^2$

Setter inn for *x* og *y* og forenkler litt:

$$r^2 = v^2 t^2 - vg\sin\theta \cdot t^3 + \tfrac{1}{4} g^2 t^4$$

Så deriverer vi:

$$\frac{d(r^2)}{dt} = 2v^2 t - 3vg\sin\theta \cdot t^2 + g^2 t^3$$

Den deriverte er null når

$$t = \frac{3vg\sin\theta \pm \sqrt{(3vg\sin\theta)^2 - 4g^2 2v^2}}{2g^2}$$

θ_0 finner vi som grensetilfellet der vi får én løsning for *t*.
Altså:

$(3vg\sin\theta_0)^2 - 4g^2 2v^2 = 0$ som gir:

$\sin\theta_0 = \sqrt{\frac{8}{9}}$ og $\underline{\theta_0 = 70{,}5^\circ}$

Oppgave 3 *(2 poeng)*

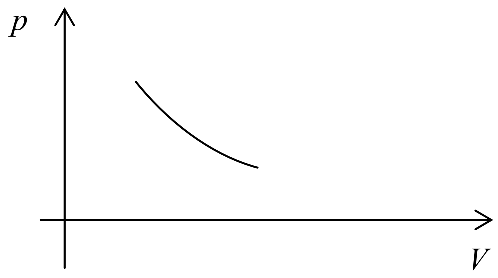

For en adiabatisk ekspansjon er Q = 0 J.
Dermed blir:

$$\Delta U = -W = -nC_V \Delta T = -1{,}4\,\mathrm{kJ}$$

For en reversibel adiabatisk prosess er Q = 0 J og dermed er $\Delta S = 0\,\mathrm{J/K}$

Oppgave 4 *(4 poeng)*

Den magnetiske kraften står hele tiden normalt på farten og gjør dermed ikke arbeid. Det er altså bare den elektriske kraften som gjør arbeid. Avstanden mellom partiklene er $2x$. Da får vi at endring av kinetisk energi er lik arbeidet samtlige krefter gjør.

$$\Delta E_k = \tfrac{1}{2}mv^2 = \int_{-L/2}^{-x} F \cdot dx = \int_{-L/2}^{-x} \frac{kq^2}{4x^2}dx = \frac{kq^2}{2}\left(\frac{1}{x} - \frac{2}{L}\right)$$

Farten blir: $v = \sqrt{\dfrac{kq^2}{2m}\left(\dfrac{1}{x} - \dfrac{2}{L}\right)}$

Oppgave 5 *(3 poeng)*

For $x = R/2$ får vi av Gauss lov:

$$E_1 \cdot 4\pi\left(\frac{R}{2}\right)^2 = \frac{Q\left(\frac{R}{2}\right)^3}{\varepsilon_0 R^3} \quad \text{og} \quad E_2 \cdot 4\pi\left(\frac{3R}{2}\right)^2 = \frac{Q}{\varepsilon_0}$$

Da blir $E = \dfrac{Q}{8\pi\varepsilon_0 R^2} - \dfrac{Q}{9\pi\varepsilon_0 R^2} = \dfrac{Q}{72\pi\varepsilon_0 R^2}$

For $x = R$ blir $E = 0$

Oppgave 6 *(3 poeng)*

Snordraget S er den eneste kraften som gir kraftmoment på jo-jo'en, og kraftmomentet blir:

$$\tau = S \cdot r = I\alpha$$
$$S \cdot r = \frac{1}{2}mr^2\alpha$$
$$S = \frac{1}{2}mr\alpha$$

Newtons 2. lov for bevegelsen til massesenteret:

$$mg - S = ma$$
$$S = mg - ma$$

Setter de to uttrykkene for S lik hverandre, og setter inn sammenhengen mellom lineær akselerasjon og vinkelakselerasjon, $a = \alpha r$.

$$S = \frac{1}{2}mr\alpha = mg - ma$$
$$\frac{1}{2}r\left(\frac{a}{r}\right) = g - a$$
$$a = 2(g - a)$$
$$a = \frac{2g}{3}$$

Setter inn i uttrykket for snordraget:

$$S = mg - ma = mg - \frac{2mg}{3} = \frac{mg}{3}$$